

TELAN EU-VAALITAVOITTEET 2024–2029

VAKAUTTA & VAALIMISTA

Suomen kannattaa puolustaa omaa päätösvaltaansa ja omia ratkaisujaan sosiaaliturvassa, sillä ne voisivat olla myös vientituote EU:ssa.

Työikäisen väestön määrä vähenee vuodesta 2024 alkaen koko Euroopassa. Se heikentää talouden kasvupotentiaalia EU:n jäsenvaltioissa. Komission vuonna 2021 julkaiseman “ikäntymisen vihreän kirjan” keskeisenä ideana oli tunnistaa ja tukea jäsenvaltioiden räätälöityjä politiikkoja väestön ikäntymisen haasteeseen. Väestöpolitiikan tuominen osaksi komission politiikkatoimien valtavirtaa jäi kuitenkin pahasti kesken Von der Leyenin komissiolta.

EU:n eläkepolitiikka jo yli kymmenen vuoden ajan suuntautunut kohti malleja, joissa jokainen yksilö huolehtii itse omasta varautumisestaan vanhuusikään tai työnantajat tarjoavat työntekijöille lisäeläkkeitä. Tämä sopii huonosti työmarkkinoiden rakenteelliseen muutokseen, jossa erilaisten mikroyrittäjien ja alustatalouden työntekijöiden määrä olisi kasvamassa. He ovat sosiaaliturvan kannalta heikossa työmarkkina-asemassa ja he putoavat usein myös erilaisten lisäeläkkeiden ulkopuolelle. Haavoittuviin väestöryhmiin kuuluvat useissa EU-maissa myös naiset, jotka tekevät pätkä- ja osa-aikaistöitä miehiä enemmän.

Euroopan Unioni ei ole syntynyt pelkästään sisämarkkinaprojektiksi. Sen omat tavoitteet eriarvoisuuden vähentämiseksi ja reilumpien työmarkkinoiden aikaansaamiseksi osoittavat, että unioni haluaa pitää markkinoiden toimivuuden ohella huolta myös sosiaalisista tavoitteista ja standardeista.

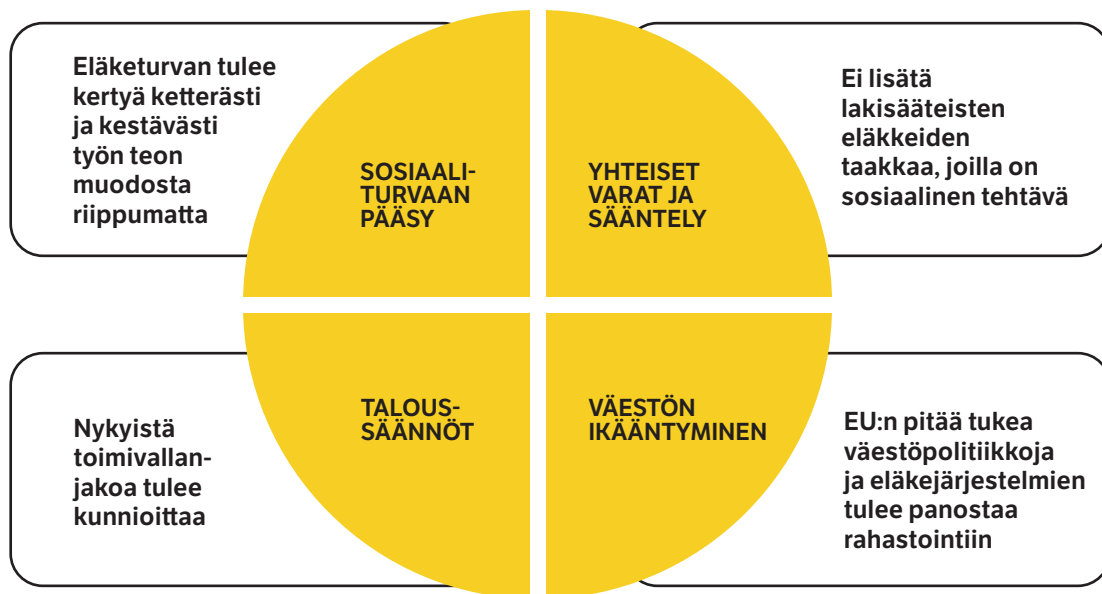
Euroopan Unionin jäsenvaltioista ei juuri löydy Suomen kaltaista lakisääteistä ja lähes kaikesta työstä kertyvää ansioperusteista eläketurvaa, joka säilyy läpi työuran ja muodostaa ihmisen eläkeaikaisen toimeentulon kivijalan. Suomen malli on osoittautunut historiallisesti vahvaksi ja sosiaalisesti arvokkaaksi.

Unionin isoissa jäsenvaltioissa ei ole vielä toistaiseksi varauduttu väestön ikäntymiseen rahastomalla etukäteen pääomia lakisääteisiä eläkkeitä varten. Suomessa tämä on tehty hyvissä ajoin. Nyt muissakin jäsenvaltiossa – kuten Saksassa – käydään keskustelua eläkejärjestelmien rahoituksen aloittamisesta. Kysymys on lähinnä siitä, onko myöhään parempi kuin ei milloinkaan.

EU:lla on yhä isompi tarve kasvattaa sen omia varoja seuraavalla viisivuotiskaudella. Yhtenä unionin suuntana voi siksi olla jo lähitulevaisuudessa olla erilaisten pääomien verottaminen. On tärkeää, että Suomen lakisääteisen työeläkejärjestelmän piiriin kuuluvat varat ja niille saatavat tuotot pidetään tällaisten verojen ulottumattomissa. Työeläkevarojen verottaminen heikentäisi eläketurvan rahoituksellista kestävyyttä.

Suomessa on syytä kiinnittää huomiota myös siihen, että EU ei heikentäisi yhtenäisyyttään tekemällä suuria periaatteellisia muutoksia unionin päätöksenteossa. Unionin ja sen jäsenvaltioiden välisen toimivallan jaon muutokset saattavat tulla taas ajankohtaisiksi, koska EU:n jäsenvaltioiden määrä voi lisääntyä seuraavien vuosien aikana. Jos perussopimuksissa luovuttaisiin jäsenvaltioiden veto-oikeudesta suurissa kysymyksissä tai ja unionin toimivallan rajoja haluttaisiin muuttaa, nämä voisivat avata porttia erilaisille kansallisten etujemme vastaisille toimille.

Samaan aikaan Suomen kaltainen pieni ja avoin kansantalous on riippuvainen EU:n sisämarkkinoista. Euroalueen vakaus ja kehitys ovat tärkeitä myös Suomen työeläkevarojen ja niille saatavien tuottojen näkökulmasta.

Sosiaaliturvaan pääsy – Eläketurvan tulee kertyä ketterästi ja kestävästi

Sosiaaliturvan pitäisi kuulua kaikille, teki ihminen työtä sitten työn uusissa tai vanhoissa muodoissa. Alustatalous lisää yrittäjän ja palkansaajan väliin jäävien itsensä työllistäjien määrää. Lisäksi työtä tehdään digitalisaation myötä yhä enemmän myös yli jäsenvaltioiden rajojen. Siksi sosiaaliturvan koordinointi jäsenvaltioiden välillä ja toisaalta ihmisten pysyminen sosiaaliturvan piirissä muuttuu yhä haasteellisemmaksi.

Lisäeläkkeet eivät pysty turvaamaan eläkkeiden riittävää tasoa Euroopan unionin noin 27 miljoonalle itsensä työllistäjälle. Yrittäjien eläketurvan aito kattavuus ja riittävyys on mahdollista saavuttaa kansalliseen ja pakolliseen sosiaalivakuutukseen kiinnittyvillä ratkaisulla. Sama koskee myös työmarkkinoiden muita väliinpuotoajaryhmiä, jotka eivät pysty säästämään itse tai eivät pääse useissa EU-maissa välttämättä lainkaan työnantajien tarjoamien lisäeläkkeiden piiriin. Esimerkiksi naisten eläke-euro on EU-maissa keskimäärin noin 71 senttiä miehiin verrattuna (**Pension Adequacy Report 2021**), mihin vaikuttavat työmarkkinoiden moninaiset vinoumat.

Erilaisten eläketurvan muotojen tulee mahdollistaa työvoiman liikkuvuus EU:n sisämarkkinoilla. Suomen työeläke on EU:n sosiaaliturvan koordinaation alainen etuus. Se tarkoittaa sitä, että täällä ansaittu työeläke seuraa perässä, minne menetkin Euroopassa. Lisääntyneiden etätöiden kohdalla on pidettävä huolta siitä, etteivät ne haasta kansallisia sosiaaliturvajärjestelmien rahoituspohjia.

Yhteiset varat ja sääntely – Ei lisätä sosiaaliturvarahastojen taakkaa

EU:n omien varojen kehittäminen monivuotisen rahoituskehityksen yhteydessä tai rinnalla ei saa johtaa sosiaaliturvarahastoihin vertautuvien pääomien verottamiseen rahoitusmarkkinaverolla, vaikka jotkut jäsenvaltiot ovat jo näin kansallisesti päättäneet.

Pitkään EU:ssa pohdittu rahoitusmarkkinaverotus (FTT) voisi johtaa myös eläkkeiden verottamiseen. Se saattaisi toteutuessaan aiheuttaa suomalaisille työnantajille ja palkansaajille eläkemaksujen korotuksia tai eläkeleikkauksia, koska työeläkesijoituksista maksettavan veron aiheuttamat kulut pitäisi kattaa tavalla tai toisella.

Pääomamarkkinaunionin syventyminen ja vihreän siirtymän sääntely eivät saa johtaa Suomen työeläkevakuuttajien vertautumiseen sisämarkkinoiden finanssisektorin toimijoihin, kuten pankki- ja vakuutussektoriin ja lisäeläkerahastoihin. Suomen etu on, että voimme päättää lähtökohtaisesti useissa sääntely- ja verokysymyksissä itse lakisäästeisten eläkkeittemme kohtalosta. Siitä kannattaa pitää edelleen kiinni.

Taloussäännöt: Nykyistä toimivallanjakoa tulee kunnioittaa

Taloussäännöistä on viime vuosina etsitty joustoja ja niitä ollaan uudistamassa. Se ei näyttäisi kasvattavan EU-instituutioiden kokonaistaloudellista ohjausvaltaa, mutta komission merkitys talousohjauksessa saattaa silti kasvaa.

Paluun vuonna 2024 tekevä talouspolitiikan vuotuinen EU-ohjausjakso määrittelee erilaiset tarkastuspisteet ja myös komission sekä neuvoston suositukset jäsenmaiden työllisyys- ja talouspolitiikkaan. Ohjausjakson painopisteet ovat muuttuneet viime vuosina. On olennaista, että eläkkeiden riittävyys ja niiden sosiaalinen merkitys käsitellään julkistalouden kestävyystavoitteiden rinnalla.

Työurien pidentämiseen tarvitaan jatkossa paljon enemmän ikääntyneiden ja myös osatyökykyisten panosta. Vanhenevan Euroopan menestyksen takeena ovat pidentyvät työurat ja laaja osallistuminen työmarkkinoille. Niitä koskevien tavoitteiden tulisi näkyä nykyistä paremmin myös ohjausjakson suosituksissa jäsenvaltioille.

Työeläkevarat on tarkoitettu työeläkkeiden rahoitusta varten. Siksi on perusteltua, että työeläkejärjestelmään tehdään julkisen talouden rakenteellista rahoitusasemaa parantavia muutoksia vain silloin, kun tämä on tarpeellista työeläkejärjestelmän oman kestävyuden kannalta. Talous- ja rahaliiton uudistaminen tulee toteuttaa pitkällä aikavälillä unionin nykyisiä toimivaltoja kunnioittaen. Näin päätösvalta myös sosiaaliturvakysymyksissä pysyy kansallisissa käsissä, eikä niihin voida vaikuttaa myöskään takaoven kautta.

Väestön ikääntyminen: Muutokseen vastaaminen ratkaisee Euroopan kohtalon

Euroopan työikäinen väestö vähenee nykyisellään vuodesta 2024 eteenpäin (Ageing Report 2021). Se haittaa EU-maiden talouskasvua. Suomi ikääntyy ensimmäisten joukossa, mutta olemme myös valmistautuneet siihen. Valitettavasti monissa isoissa EU-maissa ei ole ymmärretty kansallisen ennakkorahastoinnin merkitystä lakisääteisten eläkkeiden rahoituksessa eli käytännössä vero- ja maksurahoitteisuuden pienentämisessä.

Nykyistä merkittävämpi osittainen eläkevastuiden rahastointi Suomen-mallin mukaan lisäisi isoissa jäsenvaltioissa eläkejärjestelmien resilienssiä, kun ne nyt nojaavat täysin vero- ja maksurahoitukseen. Rahastoinnin etu syntyy pohjimmiltaan pääoman tuotosta verrattuna työikäisen väestömäärän ansaitsemiin palkkoihin. Monet jäsenvaltiot ovat varsin myöhässä aikeineen.

EU:n tulee jatkaa Von der Leyenin komission tiellä. Se nosti esiin väestöpolitiikan ja ymmärsi, kuinka suuri merkitys sillä on, mutta jäsenvaltioiden etsimiä väestöpolitiikkaratkaisuja olisi pitänyt tukea vahvemmin. Toivottavasti tämä komission työ on vasta alku isommalle suunnanmuutokselle, joka voisi näkyä esimerkiksi EU-ohjausjakson ja myös komission pääosastojen toiminnassa.

Ota yhteyttä!

JANNE PELKONEN

yhteiskuntavaikuttamisen
päällikkö

janne.pelkonen@tela.fi

050 559 5894

@jiipelkonen

